

Anmeldelser

Københavns Universitets Historie, bind VI. 2: Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet 2. del. Københavns Universitet, København 2001.

Dette bind af Københavns Universitet 1479-1979, som udsendes i forbindelse med Københavns Universitets 500 års jubilæum, omfatter fagene statsvidenskab, antropologi, sociologi og kultursociologi. Bindet har været ramt af en række forsinkelser. Således døde forfatteren af manuskriptet om statsvidenskab Thorkild Davidsen fuldstændig uvarslet i august 1999. Han havde da netop taget tre ugers ferie for at afslutte arbejdet med sit manuskript, der forelå i en samlet udprintet version.

Det var imidlertid forfatterens plan at udbygge fremstillingen på en lang række punkter, som han havde markeret i manuskriptet med stikord. Efter Thorkild Davidsens død er manuskriptet blevet færdigredigeret af en gruppe bestående af Ellen Andersen, Hector Estrup, Anne Marie Lebech – enke efter Thorkild Davidsen – Anders Ølgaard og Niels Kærgård, idet sidstnævnte har fungeret som gruppens sekretær.

Gruppen har stort set ikke foretaget egentlige ændringer i det oprindelige manuskript, bortset fra banale korrekturrettelser mv. På nogle punkter har det været muligt i Thorkild Davidsens efterladte noter at finde hans egne udkast til udbygninger af fremstillingen. Gruppen har bestræbt sig på ikke at tilføje nye synspunkter, således at alle markante formuleringer og vurderinger er forfatterens egne. Derimod har gruppen tilføjet faktuelle leksikale oplysninger og forbindende og forklarende tekst, hvor det har været påkrævet for forståelsen af sammenhængene.

Statsvidenskab

Thorkild Davidsen redegør for oprindelsen til dansk økonomisk videnskab og baggrunden for etableringen af det statsvidenskabelige studium ved Københavns Universitet i 1848 og studiets udvikling indtil 1960. Det er et grundigt og meget læseværdigt arbejde, som bygger på et omfattende kildestudium. Da fremstillingen er meget informationstæt og sti-

len sine steder lidt tung, stilles der krav til læseren. Men det er arbejdet værd, for der er meget væsentligt stof at hente i hans fremstilling.

Af pladshensyn vil denne del af anmeldelsen først og fremmest beskæftige sig med det statsvidenskabelige studiums oprettelse og udvikling og således ikke gå ind på en omtale af lærerstaben ved studiet, ligesom videnskabshistorien kun lige vil blive berørt.

Vedrørende videnskabshistorien skal det dog nævnes, at dansk økonomisk videnskab har sin oprindelse i middelalderens europæiske lærdomstradition, hvor økonomien ganske vist ikke havde nogen selvstændig plads. Selve ordet havde en anden betydning end i dag. Fra dets oprindelse i oldtiden og frem til 1700-tallet betød økonomi husholdning. Som det anføres i værket, kan man derfor lidt forenklet sige, at denne betydning af ordet har mere end to tusinde år bag sig, hvorimod den moderne betydning af ordet økonomi som markeds-mæssige sammenhænge kun er et par hundrede år gammel. Denne ændring af ordet er naturligvis en afspejling af samfundenes tekniske og økonomiske udvikling.

Allerede før oprettelsen af det statsvidenskabelige studium havde man ved Københavns Universitet lærestole til at varetage undervisningen i fag, som kom til at udgøre byggestenene i forbindelse med oprettelsen af studiet. Det gjaldt således statistikken, som ved fundatsen af 1788 blev indført som fag ved det juridiske studium. I 1801 blev der oprettet et ekstraordinært professorat i landøkonomi, og i 1815 fik man en lærestol i statsøkonomi. Vedrørende oprettelsen af det statsvidenskabelige studium nævner Davidsen det interessante, at den direkte foranledning til indførelsen af en statsvidenskabelig uddannelse hverken udgik fra juristernes statistikundervisning eller de landøkonomiske forelæsninger ved Københavns Universitet, men derimod fra overvejelser om undervisningens indhold ved andre universiteter i det danske rige. Ved universitetet i Kiel og det nystiftede universitet i Oslo (1811) var man nemlig længere fremme med hensyn til at indføre økonomiske fag.

I 1833 blev der nedsat en kommission, som skulle fremkomme med forslag til en eksamen, der foruden en polyteknisk del også skulle bestå af en statsvidenskabelig del, som bl.a. skulle indeholde fagene statistik, praktisk økonomi og finansvidenskab, oversigt over agerdyrkning og forstvæsen, samt probabilitetsregning. Davidsen redegør meget grundigt for de langvarige forhandlinger i kommissionen, som var præget af store modsætninger. Det spørgsmål, som delte kommissionen, var først og fremmest, om den nye statsvidenskabelige eksamen skulle være en tillægseksamen til den polytekniske eller den juridiske eksamen, eller

om den skulle være en selvstændig eksamen. Forslaget om en statsvidenskabelig tillægseksamen for polytekniske kandidater må formentlig ses som et forsøg fra et af kommissionens medlemmer – nemlig H.C. Ørsted – på at bane vejen for disse kandidater ind i statsadministrationen, som juristerne hidtil havde haft monopol på. Da kommissionen efter adskillige år havde afsluttet sit arbejde, stillede Christian VIII sagen i bero, indtil der var truffet afgørelse om Sorø Akademis fremtid, således at der i de videre overvejelser også indgik den mulighed at henlægge studiet til Sorø. Men det endelige resultat blev som bekendt, at studiet blev oprettet som et selvstændigt studium i 1848 under Københavns Universitet og blev henlagt til det juridiske fakultet, som herefter fik navnet »Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet«.

Studieplanen kom til at indeholde fag som videnskabens historie, nationaløkonomiens teori og politik, finansvidenskab og statistik samt jura og politisk historie. Udover det eksisterende professorat i statsøkonomi blev der oprettet et yderligere professorat i dette fag samt et i statistik. Om studiets varighed angav ministeriet, at der burde sigtes mod tre år. Det er karakteristisk, at hovedparten af studiets professorer indtil 1870 ikke havde nogen statsvidenskabelig uddannelse, således var een teologisk kandidat, to havde ingen dansk akademisk uddannelse, to var jurister og een læge. Kun to af professorerne var uddannet ved det nye studium. Det fremgår af bindets statistiske oversigter, at tilgangen til studiet og kandidatproduktionen var beskeden i resten af århundredet. Medens man i perioden 1857-1866 i gennemsnit uddannede fem kandidater om året, nåede man op på ni omkring århundredeskiftet.

Medens studiet i de følgende årtier efter dets oprettelse fik øget tyngde gennem fx indpasningen af marginalismen i den økonomiske teori, udvidelsen af statistikundervisningen – og i forbindelse hermed etableringen af »statistisk laboratorium« – samt oprettelsen af Nationaløkonomisk Forening og udgivelsen af Nationaløkonomisk Tidsskrift, blev studiets eksistens truet på grund af de dårlige ansættelsesmuligheder for de færdige kandidater, bl.a. i centraladministrationen, som juristerne sad tungt på. Denne situation fremkaldte i de sidste årtier af 1800-tallet langvarige drøftelser mellem de juridiske og statsvidenskabelige professorer, hvor et hovedsynspunkt var, at årsagen til de statsvidenskabelige kandidaters beskæftigelsesproblemer var utilstrækkelige kundskaber i jura. Resultatet af drøftelserne blev, at man i 1892 indførte en tosporet ordning, således at man på det ene spor reducerede eksamensvægten for de økonomisk-statistiske fag til en tredjedel, medens de på det andet spor forøgedes til to tredjedele. Den første eksamen fik navnet »Statsvidenskabelig Embedseksamen«, og den anden kom til at

hedde »Økonomisk-statistisk Examen«. Betegnelserne for kandidaterne blev henholdsvis cand. polit. og cand. mag. i statsvidenskab.

Denne opdeling blev imidlertid ingen succes, idet den statsvidenskabelige embedseksamen kun blev taget af een kandidat, inden den blev afskaffet i 1904. Det skal dog nævnes, at den blev erhvervet af 15 juridiske kandidater, der kunne overføre deres karakterer fra jurastudiet. Men rent ansættelsesmæssigt havde denne eksamen et utilfredsstillende indhold, fordi den på trods af sit betydelige indhold af jura ikke i sig selv kunne konkurrere med juridiske kandidater og på den anden side heller ikke tilgodese administrationens behov for mere udstrakt ekspertise på det økonomisk-statistiske område. Som det imidlertid anføres af Davidsen, blev beskæftigelsesproblemet for kandidaterne efterhånden løst i kraft af industrialiseringen og dens krav til offentlig regulering. Men det var først væsentlig senere, at disse kandidater for alvor begyndte at trænge ind i centraladministrationen. Den økonomisk-statistiske eksamen fik i øvrigt et betydeligt element af valgfrihed, et forhold som har været et væsentligt træk ved studiet lige siden. I forbindelse med ophævelsen af grundlaget for den statsvidenskabelige eksamen blev studiet omordnet i 1904, hvor det bl.a. andet blev indført, at de studerende på egen hånd skulle læse en større fremstilling ud over det fastlagte pensum, og den gamle titel cand. polit. blev igen enerådende.

Forfatterens redegørelse for vanskelighederne i forbindelse med indførelsen af den statsvidenskabelige doktorgrad er et godt eksempel på den træghed og konservatisme, som let kommer til at klæbe sig til en institution som universitetet. Baggrunden for denne sag var følgende: I begyndelsen af 1900-tallet indkom den første forespørgsel til konsistorium fra en økonomisk-statistisk kandidat om, hvortil han skulle indsende en afhandling om et økonomisk emne, som han ønskede at forsvare for doktorgraden. Denne forespørgsel blev sendt til Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet. Da juristerne ville værne om deres grad, og de statsvidenskabelige professorer ikke mente, at nogen kunne være interesseret i at kalde sig dr. polit., enedes man om, at betegnelsen dr. phil. ville være den rigtige. Da denne grad imidlertid blev uddelt af Det filosofiske Fakultet, som jo ikke besad nogen økonomisk sagkundskab, foreslog man, at de statsvidenskabelige professorer med hensyn til uddeling af akademiske grader skulle betragtes som medlemmer af Det filosofiske Fakultet. Heroverfor indvendte Fakultetet, at en sådan sammenblanding kunne medføre uberegnelige konsekvenser i henseende til Fakultetets fremtidige ansvar for de filosofiske doktorgrader. Men Det filosofiske Fakultet kunne heller ikke forstå – i øvrigt lige så lidt som Det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet – hvad der var i vejen for,

at Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet selv tildelte en doktorgrad i økonomiske emner, som fik navnet dr.polit. Sagen endte med, at et flertal i konsistorium bestemte, at der skulle oprettes en grad, som enten burde betegnes dr. polit. eller »doktor i statsvidenskab« – og graden skulle tildeles af de statsvidenskabelige professorer i Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet. Stillet overfor dette valg mellem navnet for titlen, meddelte Fakultetet, at det foretrak betegnelsen »Doktor i statsvidenskab«. (Dr. philos. havde i øvrigt også været nævnt som et forslag). På dette sted i kapitlet træder Davidsen ud af sin mere neutrale og refererende rolle, idet han afslutter afsnittet med følgende bemærkning: »Den afsluttende diskussion om gradens betegnelse blev i subtilitet kun overgået af dens mangel på relevans, idet kandidaterne selv foretrak betegnelsen dr. polit.« Graden må i øvrigt siges at have vist sin levedygtighed, indtil den i de seneste årtier mere eller mindre er blevet erstattet af Ph.D.-graden.

I det første 60 år af 1900-tallet steg tilgangen til studiet og dermed antallet af færdige kandidater moderat. Fra en årlig kandidatproduktion på 11 i begyndelsen af århundredet nåede man op omkring 30 i slutningen af 1950'erne. Men hvad angår studiets indretning og ansættelsesmulighederne for de færdige kandidater, indtraf der store ændringer i denne periode. I 1929 gennemførtes en ny studieordning, som efter forfatterens vurdering repræsenterede det mest markante brud på fagsammensætningen i fagets historie. De juridiske fags vægt blev reduceret, og den politiske historie forsvandt fra studiet, ligesom statistikens rolle som obligatorisk fag blev nedtonet. Endvidere blev der indført helt nye fag som økonomisk historie og driftsøkonomi. Beskæftigelsesmulighederne blev også radikalt ændret, nemlig i forbindelse med 1930'ernes kriseadministration, som skabte mange nye arbejdspladser. Det var endvidere økonomiministeriets oprettelse i efterkrigstiden, der for alvor banede vejen for de statsvidenskabelige kandidaters indtog i centraladministrationen og dens udløbere og dermed betegnede det endelige opgør med juristernes næsten enerådende dominans.

Som nævnt dækker Davidsens manuskript tiden op til 1960, medens den efterfølgende periode er behandlet af Niels Kærgård, som på en klar og overskuelig måde redegør for de store ændringer, som er indtruffet på polit-studiet og områder af relevans for studiet. Endvidere underbygges beskrivelsen af ændringerne med nogle enkle og informative tabeller. Man kan kun være enig med Kærgård om, at rammerne for denne udvikling naturligvis var lagt før 1960, bl.a. andet med oprettelsen af Økonomisk Institut i 1958.

Mest iøjnefaldende er den voldsomme vækst i antallet af lærere og studenter. Medens de heltidsansatte medarbejdere ved Økonomisk Institut i 1963 bestod af 4 professorer og 4 lektorer, havde man ca. 25 år senere 10 professorer, 21 lektorer og 21 forskningsstipendiater og adjunkter. Bestanden af studerende voksede fra færre end 500 i 1963 til over 2000 i 1997, ligesom den årlige kandidatproduktion i samme tidsrum blev øget fra omkring 30 til op mod 200. Også andelen af kvindelige studerende steg markant. I samme periode blev Københavns Universitets monopol som producent af økonomer brudt. Hvor 68 pct. af de universitets- og handelshøjskoleuddannede økonomer i 1960 blev uddannet på Københavns Universitet, var tallet i 1980 faldet til 26 pct. Endvidere er der oprettet andre samfundsvidenskabelige uddannelser, som fx statskundskab og sociologi, hvis kandidater i et vist omfang er ansøgere til de samme stillinger som statsvidenskabelige kandidater.

Omkring 1970 indførte man en ny studieordning, hvor det mest bemærkelsesværdige og debatterede var, at man afskaffede juraen som obligatorisk fag, og indførte matematik i stedet for. Juraens afskaffelse som obligatorisk fag betegnede dermed afslutningen på en udvikling, som for så vidt havde været undervejs lige siden oprettelsen af studiet. Som Kærgård skriver, var grundideen i studiereformen, at man stadig skulle uddanne både teoretikere, embedsmænd osv., men alle skulle ikke kunne det hele. Studiet skulle rumme alle de mange muligheder, som stud. polit.'erne altid havde haft, men den enkelte studerende skulle nu specialisere sig. Samtidig skete der en meget væsentlig ændring af det økonomiske pensum i forbindelse med den økonomiske videnskabs udvikling, hvor nogle af de karakteristiske træk var en nedgradering af Keynes' teorier til fordel for vækstmodeller, ligesom matematikken vandt stærkt indpas ved opstilling af økonomiske modeller.

I slutningen af sit afsnit prøver Kærgård at uddrage nogle hovedtendenser af udviklingen i det statsvidenskabelige studium fra dets oprettelse i 1848 til i dag gennem følgende formulering: »Når det kommer til stykket, har udviklingen vel været en lang bevægelse i retning af øget specialisering og præcisering. Fra en bred samfundsvidenskab skrevet i form af »Økonomiske Noveller« til mere præcise verbale økonomiske analyser og så videre til matematisk formulerede teoremer i specialiserede modeller«. Man kan derfor med Kærgård spørge, om nutidens teoretisk uddannede økonomer fortsat vil kunne levere kandidater til samfundets mest fremtrædende poster, som fx minister – herunder statsminister – folketingsmedlem, stillinger som departementschef osv., nu hvor uddannelsens mere holistiske karakter fortoner sig. Har man i

takt med den øgede matematisering af studiet distanceret sig så meget fra virkeligheden, at polit'ens rolle som en indflydelsesrig aktør i samfundet er ved at være udspillet? Man kan for studiets skyld håbe, at Kærgård har ret, når han slutter sit afsnit med følgende: »Men en bred uddannelse betyder i dag en uddannelse, hvor man ikke har været i nærheden af erkendelsens grænser på noget område. Og det gode ved en akademisk grad er måske netop, at man har set – på et eller andet specielt område, fx i forbindelse med sit speciale – at vor viden ikke er total og ubetvivlelig. Det er måske den erkendelse, der er den bedste vaccination mod skråsikkerhed, og som gør en universitetsuddannelse brugbar, selv om meget lidt af den konkrete viden kan bruges.«

Antropologi/Etnografi

Ida Nicolaisens kapitel om antropologi/etnografi er skrevet med stor indsigt og engagement og fører læseren ind i et inciterende emne, som spænder vidt.

Antropologien er en selvstændig grundvidenskab, og dens arbejdsområde omfatter alle sider af socialt og kulturelt liv i fortid og nutid. Traditionelt beskæftigede antropologien sig med såkaldte »primitive« samfund uden nedskrevne traditioner og litteratur, hvilket blandt andet forbandt faget med arkæologi. Antropologer har dog i de seneste årtier i voksende omfang beskæftiget sig med det moderne og postmoderne samfund. Parallelt med brugen af ordet antropologi anvendes fra midten af 1800-tallet også betegnelsen etnologi, folkelære, og etnografi, folkebeskrivelse.

Skønt faget først etableres som selvstændigt universitetsfag i slutningen 1800-tallet – og først så sent som i 1945 ved Københavns Universitet – kan interessen for fjerne folks sociale og kulturelle egenart spores langt tilbage i dansk forskningshistorie. Forfatteren giver således en omtale af en række danske værker fra midten af 1700-tallet til begyndelsen af 1900-tallet, som beskæftigede sig med antropologiske problemstillinger og analyse af »primitive kulturer«.

Men ingen af disse værker kom til at øve afgørende indflydelse på antropologiens udvikling i Danmark, idet fagets skæbne skal ses i sammenhæng med Nationalmuseets etnografiske samling – og på denne måde blev nøje knyttet til dansk arkæologisk historie og skiftende museumsdirektørers syn på faget. Her får læseren en spændende redegørelse for den lange historie bag etableringen af den etnografiske samling på Nationalmuseet og de skiftende direktørers syn på betydningen af denne samling i forhold til museets arkæologiske samling. På baggrund

heraf konkluderer Ida Nicolaisen: »Man kan ikke undgå at få den tanke, at havde det ikke været for den minimale interesse, som indflydelsesrige arkæologer ved museet i flere generationer havde for etnografien, så var faget formentlig blevet etableret langt tidligere ved Københavns Universitet«. Endvidere omtales de arktiske ekspeditioner til Grønland, da disse havde stor betydning for antropologien i første halvdel af 1900-tallet »ved de muligheder, som bød sig for empirisk forskning og som afsæt for teorier om eskimokulturens oprindelse og historie«.

Endelig afsluttes den lange forhistorie i forbindelse med oprettelsen af antropologi som universitetsfag i 1945 med en række levende portrætter af de forskere, som dominerede i første halvdel af 1900-tallet, deriblandt overinspektør ved Nationalmuseet Kaj Birket-Smith, som endelig i 1945 fik etableret en magisterkonferens i etnografi ved Københavns Universitet og et dertil knyttet lektorat. Faget blev henlagt under Det naturvidenskabelige Fakultet, da en tidligere henvendelse til Det filosofiske Fakultet stødte på skarp modstand. Kaj Birket Smith nåede at uddanne 10 magistre, blandt disse Johannes Nicolaisen, der som lektor efterfulgte Kaj Birket-Smith og i 1964 kunne tiltræde det nyoprettede professorat i etnografi. I forbindelse med hans tiltræden, skete der en række påkrævede ændringer af studiet, således at »den kulturhistoriske tilgang veg til fordel for en bred vifte af moderne social- og kulturantropologiske analyser i undervisningen«. I denne sammenhæng tegner forfatteren et smukt portræt af Johannes Nicolaisen.

Året efter hans tiltræden som professor fik faget sit eget Institut for Etnologi og Etnografi og snart efter egne lokaler. En fortsat tilknytning til Nationalmuseet blev overvejet, men med fagets stærke ekspansion var det ikke muligt for Museet at skaffe lokaler. Indtil 1960 havde antallet af studerende i faget ikke oversteget otte, men i 1971 var man nået op på 220 og få år efter rundede man 300. Parallelt hermed skete der en kraftig udvidelse af undervisningsstaben.

I 1970erne blev studiet imidlertid stærkt påvirket af den voldsomme politisering i marxistisk retning, som fejede ind over Universitetet. Globale fænomener som Vietnam-krigen, fattigdommen i den tredje verden mv. gjorde, at mange studerende følte, »at der var et svælg mellem de hastigt accelererende ændringsprocesser og de overvejende statiske modeller, som udgjorde fagets teoretiske fundament«. Nu ville de studerende og yngre forskere involveres aktivt i kampen for at bekæmpe, hvad der efter deres opfattelse var af uretfærdigheder i verden. Men det betød, at studiet skulle være et redskab i denne kamp og således danne en platform for at realisere deres politiske drømme om det fremtidige retfærdighedssamfund – gerne gennem en revolution. Og her var mid-

let den marxistiske lære og dens opfattelse af verden. Derfor kom denne faglige strid også til at adskille sig fra den gængse uenighed om forskellige teoretiske tilgange til et fag. Hvor der hidtil kunne være uenighed om, hvilken teoretisk tilgang som var mest hensigtsmæssig i henseende til at skubbe erkendelsens grænser længst muligt frem, så blev de sædvanlige kriterier for faglig relevans og kompetence nu erstattet af andre kriterier. Nu skulle faget tjene til »at skabe klarhed over og grundlag for social mobilisering og revolution«. Men dette kunne naturligvis kun opnås, hvis man havde undervisere med den rette indstilling, og der fulgte nu en kamp for at realisere sådanne ansættelser – ofte på bekostning af de almindelige kriterier for faglig kompetence. Dette blev i vid udstrækning muliggjort i kraft af Styrelsesloven af 1970, som gav de paritetisk sammensatte studienævn indflydelse på studieordningen, ligesom ansættelse af undervisningsassistenter og instruktører var underlagt nævnets kompetence. Da flertallet af lærerkræfterne i faget var løstansatte studenterinstruktører, som naturligvis ønskede genansættelse, kunne studienævnet i vid udstrækning bestemme undervisningens indhold. Endvidere blev antropologi sammen med kultursociologi i 1973 overført fra henholdsvis Det naturvidenskabelige og Det humanistiske Fakultet til det nyoprettede antropologisk-sociologiske fagråd under Det samfundsvidenskabelige Fakultet, hvorunder også det sociologiske studium hørte. Fagrådet havde kompetencen med hensyn til udnævnelse af adjunkter og lektorer. Dette fagråd hvor flertallet – bl.a. på grund af udviklingen ved det sociologiske studium – var af marxistisk observans, traf i de følgende år en række afgørelser, som gik imod faglige indstillinger fra den samlede lærergruppe ved Institut for Antropologi. De velbegrundede klager til rektor og konsistorium blev imidlertid afvist.

Hele denne udvikling gik naturligvis ud over forskningen, således at der kun i beskedent omfang skete publicering i internationale tidsskrifter. Endvidere var frafaldet blandt de studerende meget stort, fortrinlige lærerkræfter forlod studiet, og som den tragiske afslutning på 1970erne »døde Johannes Nicolaisen 58 år gammel i 1980, fysisk nedbrudt efter års kamp for at fastholde teoretisk og empirisk bredde i faget«. Men Ida Nicolaisen anfører, at på trods af politiseringen lykkedes det alligevel at undervise og forske indenfor et bredere teoretisk fundament gennem 1970erne.

I 1980erne var studiet truet af nedlæggelse i kølvandet på en rapport om den høje arbejdsløshed blandt fagets kandidater. I 1985/86 gennemførte Direktoratet for de videregående uddannelser en besøgsrunde ved de samfundsvidenskabelige hovedområder og påpegede

»en række alvorlige og presserende problemer omkring de sociologisk/ antropologiske uddannelser«. Året efter blev der nedsat et udvalg med henblik på at udarbejde et forslag til en ny uddannelse i antropologi ved Københavns Universitet. Udvalgets vurdering af Institut for Antropologi blev overvejende positiv, og udvalgets forslag til en reorganisering af antropologiuddannelsen medførte, at det seksårige magisterstudium afløstes af en femårig kandidatordning. Den nye ordning indeholdt bl.a. et krav om feltarbejde, hvortil kom en treårig Ph.D.-grad. Den ændrede studieordning fik en stor og positiv betydning for fagets udvikling. Således kom en stribe unge forskere i gang med væsentlige projekter, og adskillige Ph.D.-afhandlinger er op gennem 1990erne blevet publiceret internationalt. Hertil kom, at den marxistiske bølge allerede i begyndelsen af 1980erne var på retræte. Ida Nicolaisen afslutter sin redegørelse om antropologien ved Københavns Universitet med følgende opsummering:

»I de godt 50 år antropologien har været etableret som fag ved Københavns Universitet, har det udviklet sig hastigt i takt med det omgivende samfund, grebet tidens strømninger og bidraget til vor forståelse af menneskers livsvilkår og kulturelle kompleksitet. Det er derfor ikke underligt, at faget er højest populært blandt de unge. Det har i en årrække ligget øverst på hitlisten med en adgangskvotient på over 10. I år 2000 havde instituttet omkring 500 studerende, 18 ph.d.-studerende, samt en stab på 2 professorer, 10 adjunkt/lektorstillinger, foruden teknisk-administrativt personale og et antal undervisningsassistenter. Instituttet fik en positiv evaluering i 1996, og det synes klar til at tage udfordringerne op i det enogtyvende århundrede«.

Sociologi

Kapitlet om Sociologi er delt mellem afdelingsleder ved det tidligere Sociologiske Institut Preben Wolf, som redegør for perioden indtil 1980, og professor ved det nuværende Sociologiske Institut Peter Gundelach, som tager sig af årene efter 1980.

Preben Wolf indleder med at se på vanskelighederne ved at give en definition på sociologien og synes at foretrække følgende definition: »Sociologi er den forskning, som folk, der kalder sig sociologer, beskæftiger sig med«. En opfattelse af, hvad sociologien så drejer sig om, kan interesserede skaffe sig ved fx at følge med i hvad, der behandles på de sociologiske verdenskonferencer, som afholdes hver fjerde år.

Efter en kort omtale af sociologiens udenlandske og danske forløbere følger to grundige og læseværdige kapitler om henholdsvis »Sociolo-

giens videnskabelige selvstændiggørelse« og »Sociologiens vej fra filosofi til samfundsvidenskab«.

Det er først med Wilkens – som blev født i 1844 – at sociologien kan siges at være etableret som universitetsfag, men endnu ikke helt frigjort fra filosofien. Wilkens begyndte at virke som privatdocent ved Det filosofiske Fakultet i 1876, hvor han forelæste over indledning til socialvidenskaben. Samtidig søgte han om tilladelse til at holde forelæsninger inden for Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet, som dog gentagne gange afviste ham. Han fik imidlertid ved Ministeriets hjælp tilladelse til at holde nogle forelæsninger ved dette Fakultet. En af hans sympatisk indstillede biografer skriver om ham, »at spredtheden i hans interesser kom til at skade ham ved det ene fakultet, fordi han var alt for filosofisk, og ved det andet fordi han beskæftigede sig mere med sociologi og nationaløkonomi end med de filosofiske hovedproblemer«. Her får vi i virkeligheden udmøntet en del af baggrunden for vanskelighederne ved at udvikle sociologien som et selvstændigt universitetsfag i mere end det næste halve århundrede.

Wilkens havde allerede i 1881 publiceret den første samlede fremstilling af sociologien på dansk og blev i 1897 gjort til ekstraordinær professor i filosofi og sociologi. Det filosofiske Fakultet havde et par år forinden vedtaget, at der til magisterkonferens i filosofi under faget etik skulle kræves »kendskab til nationaløkonomi og sociologi, og bestemte tilstrækkelig omfattende værker i disse fag må opgives«. Da Wilkens fratrådte i 1918, blev den sociologiske del af hans professorat ikke overdraget til nogen efterfølger. To år tidligere var sociologen C.N. Starcke indtrådt i et filosofiprofessorat. Der var imidlertid ikke til dette professorat knyttet nogen forpligtelse til at undervise i sociologi. Det betød naturligvis, at undervisningen i sociologi ved Det filosofiske Fakultet fik en mere underordnet stilling. Men til gengæld blev sociologien dyrket intenst ved Aarhus Universitet af Theodor Geiger (professor i sociologi i 1938) og Sven Ranulf (professor i filosofi i 1939).

Men efterhånden blev sociologien sikret en fast plads inden for samfundsvidenskaberne ved, at den i 1913 for første gang indføres som selvstændigt fag ved anden del af den statsvidenskabelige embedseksamen. Her blev undervisningen varetaget af professor i nationaløkonomi Axel Nielsen, som også gjorde sig til talsmand for, at der blev oprettet en selvstændig lærestol i faget sociologi. Efter en lang række forhandlinger – bl.a. om den fakultetsmæssige placering af professoratet – blev der endelig oprettet et professorat i sociologi ved Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet, som i 1955 blev besat med Kaare Svalastoga. Samme år blev Sociologisk Institut oprettet, og i 1958 kom den kgl. anordning om

afholdelse af magisterkonferens i sociologi under det Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet.

I 1959 havde de første fem sociologistuderende indtegnet sig til studiet, og herefter voksede bestanden af studerende stærkt og kulminerede i 1971 med 590. Men i forbindelse med de kaotiske tilstande i 1970erne faldt studentertallet støt og var i 1979 nået ned på 363. Den stærke vækst i slutningen af 1960erne var baggrunden for, at man i 1969 supplerede magistergraden med en kandidatgrad. Samtidig med den voldsomme vækst i antallet af studerende voksede lærerstaben fra een professor og een videnskabelig assistent i 1958/59 til 63 lærere godt 10 år senere, hvoraf hovedparten var studenterinstruktører. I forbindelse med ændringerne af studiets indhold i løbet af 1970erne skriver forfatteren: »Med bekendtgørelse af 20. september 1976 havde sociologistudiet fået en form, der adskilte sig så radikalt fra det oprindelige magisterstudium, at de to studieordninger ikke havde meget andet tilfælles end nogle af de faglige rammebetegnelser«. På dette sted kunne læseren nok have ønsket en nærmere redegørelse for, hvilke ændringer der var tale om, fordi denne omstrukturering af studiet var en frugt af studenteroprøret, som fik et særlig voldsomt og forbitret forløb på Det sociologiske Institut. I slutningen af dette afsnit anfører Preben Wolf, at det af pladsmæssige grunde ikke er muligt at gennemføre en beskrivelse og vurdering heraf. Det er en skam, da han i kraft af sin ansættelse som afdelingsleder på Sociologisk Institut i 1970erne havde særlig gode forudsætninger for at skildre perioden.

Med udgangspunkt i min ansættelse som professor i demografi ved det sociologiske studium i 1970erne – men tilknyttet Statistisk Institut under det statsvidenskabelige studium – skal jeg i det følgende forsøge at bidrage med nogle elementer, som kan være med til at belyse baggrunden for de skarpe modsætninger, som prægede udviklingen på Det sociologiske Institut. Selve den generelle baggrund for studiets politisering var utvivlsomt af samme karakter som udviklingen i forbindelse med det antropologiske studium. Men når udviklingen på Sociologisk Institut blev særlig uforsonlig – og i meget betydelig udstrækning påkaldte sig mediernes bevågenhed – tror jeg, det i høj grad stod i sammenhæng med den såkaldte »urimelighedsrapport« og rektor Mogens Fogs skæbnesvangre indgriben i 1971.

I Urimelighedsrapporten fra 1969 havde 31 anonyme sociologistuderende fremsat en række alvorlige beskyldninger mod de faste lærere ved Sociologisk Institut. Lærerne blev beskyldt for at udnytte deres magt dels for at fremme personlige interesser og dels til at skade studenterne. Særlig alvorlige var beskyldningerne mod daværende amanuensis

Erik Høgh, som blev anklaget for at udnytte de studerendes opgavebesvarelser til kommercielle formål. Beskyldningerne medførte først en almindelig politiundersøgelse og dernæst en særlig tjenestemandundersøgelse mod Erik Høgh, som blev foretaget af landsdommer Fritz Møller og afsluttet i 1973. Resultatet af undersøgelsen blev som bekendt en frifindelse af samtlige faste lærere ved Det sociologiske Institut, idet beskyldningerne i beretningen fra landsdommeren blev erklæret for grundløse.

Et afgørende spørgsmål i forbindelse med denne sag måtte naturligvis være, hvilke motiver de 31 sociologistuderende havde til at fremsætte beskyldningerne, som bidrog til at forgifte atmosfæren på Sociologisk Institut. Det var beskyldninger, som svækkede de faste læreres position i omverdenens øjne og muligvis øvede indflydelse på afgørelserne vedrørende studiet såvel i Undervisningsministeriet som på Københavns Universitet. Alene ved læsning af Urimelighedsrapporten kunne man have erfaret, at der var tale om en politisk sag. I rapporten krævede man – efter at have anklaget lærerne – at Sociologisk Institut fremover skulle ledes kollektivt, og forholdene ved Instituttet skulle dybtgående ændres i retning af fuld studenterindflydelse og -kontrol. Med den drejning, som studenteroprøret fra 1968 hurtigt undergik i politisk retning, betød det, at studiet skulle omdannes til et redskab i kampen for at realisere det ideelle samfund. Men først måtte man have sat de faste lærere ved Instituttet ud af spillet. Beretningen fra landsdommeren indeholdt også afslørende vidneudsagn fra Urimelighedsrapportens hovedmænd mht formålet med rapporten. De bekræftede nemlig, at det ikke var personen Erik Høgh, man var ude efter. Men man mente at kunne bruge hans ledelse af de studerendes opgaveskrivning – som lå helt tilbage i 1964 – i politisk øjemed. Denne fortolkning passer også sammen med, at Erik Høgh i forbindelse med besættelsen af et ledigt professorat i 1968 blev varmt anbefalet til stillingen i en skriftlig erklæring fra studenterne, som også var underskrevet af sociologistuderende, som kun et år senere stod som hovedmænd bag Urimelighedsrapporten. En af hovedmændene bag Urimelighedsrapporten havde i øvrigt meget åbent hjertigt i en kronik i Information i 1969 skrevet følgende: »Som partnere i en interessekonflikt, hvor lærerstaben har den overvældende magt, vil de (studerende) uvægerligt blive den undertrykkede, udbyttede og udnyttede part. Det gælder derfor om at nedbryde denne magtstruktur, så man derefter kan stå som lige partnere i denne forhandlingsposition. Den eneste mulighed man har for dette er ved at tilføje lærerstaben et alvorligt prestigetab«.

Rektor Mogens Fogs indgriben i efteråret 1971 fandt sted i forbin-

delse med udnævnelsen af seks udefrakommende lektorer som undervisere ved det sociologiske studium. På et møde i Det sociologiske Fagråd, hvor rådet ikke var beslutningsdygtigt, da der kun deltog fire studenterrepræsentanter plus en lærer, udvalgte disse fem personer seks ansøgere blandt samtlige indkomne ansøgninger (ca. 20). Der blev ikke nedsat noget fagkyndigt udvalg, og man frasorterede altså på forhånd ansøgere med bestemte fag, som var nævnt i stillingsopslaget. De seks udvalgte ansøgere blev derefter udnævnt til lektorer ved rektor Mogens Fogs foranstaltning. For eftertiden må det alene ud fra en faglig vurdering forekomme kritisabelt, at den daværende rektor foretog disse udnævnelser. Han må have vidst, at to af de fire studenterrepræsentanter var blandt hovedmændene bag Urimelighedsrapporten, ligesom denne rapports politiske målsætning måtte forudsættes bekendt. Endvidere burde det have påkaldt sig opmærksomhed, at to af de udnævnte lektorer var nybagte kandidater og medunderskrivere af Urimelighedsrapporten, den ene som en af hovedmændene. Det fremgår nemlig af landsdommerens beretning, at Mogens Føg kendte Urimelighedsrapportens hovedmænd fra adskillige møder i forbindelse med rapporten.

Det var disse udnævnelser, der skabte grundlaget for den efterfølgende politisering af studiet, som i de følgende år blev en belastning for Københavns Universitet og næppe bidrog til at højne dets omdømme i offentligheden. Flertallet af de sociologiske lærerrepræsentanter i fagråd og studienævn kom nu til at bestå af medforfattere til Urimelighedsrapporten. Denne udvikling bidrog endvidere til at etablere et marxistisk flertal i det i 1973 nydannede antropologisk-sociologiske fagråd, som også blev en trussel mod den faglige kvalitet ved det antropologiske studium ved – som allerede omtalt af Ida Nicolaisen – at gå mod faglige indstillinger fra den samlede lærergruppe ved Institut for Antropologi. Stridighederne og de faglige problemer på Det sociologiske Institut var i sidste ende også med til at aflive det kultursociologiske studium.

Udviklingen på Instituttet efter 1971 indebar en politisering af udnævnelserne og fagenes indhold med en deraf følgende sænkning af det faglige niveau. Som en af de ledende studenterrepræsentanter – og i en periode næstformand i fagrådet – skrev i en skrivelse, som cirkulerede på Instituttet: »Vi skal selvfølgelig stadig søge at få ansat så mange marxister som muligt. Og vi skal da heller ikke spille tiden med at organisere undervisning, som ikke er relevant for os«. Det er disse forhold, som Peter Gundelach meget diplomatisk karakteriserer ved at skrive »i en årrække definerede (man) sociologien på en helt anden måde end

den, der var internationalt sædvanlig«. Denne situation fremkaldte naturligvis klager til rektor og konsistorium fra lærere, som ikke mente, at et studium skulle være et redskab i kampen for et nyt socialistisk retfærdighedssamfund, og endvidere hævdede det synspunkt, at ansættelse af forskere og undervisere skulle ske på grundlag af faglig kompetence og ikke politisk holdning. Men disse klager blev – som det også var tilfældet for det antropologiske studium – stort set afvist.

I 1985/86 gennemførte Undervisningsministeriet – som allerede omtalt under antropologi/etnografi – en besøgsrunde til samtlige samfundsvidenskabelige uddannelser. Her hæftede man sig ved den høje arbejdsløshed for sociologiske kandidater, og DVU (Direktoratet for de videregående uddannelser) erklærede, at sociologi skulle rekonstrueres enten ved at foretage en rekonstruktion af de sociologiske miljøer ved Københavns Universitet eller ved at overlade ansvaret til en anden institution end Københavns Universitet. Undervisningsministeriet meddelte Københavns Universitet, at et internationalt udvalg skulle udarbejde forslag til et helt nyt sociologisk studium, og at denne uddannelse skulle have en sådan bredde, at den kultursociologiske uddannelse kunne rummes i denne uddannelse. Optaget til den nuværende sociologiske uddannelse skulle indstilles snarest muligt. Peter Gundelach skriver herom: »Hermed havde undervisningsministeren foretaget en handling, der er enestående i dansk universitetshistorie: Han har nemlig nedlagt et studium og kun bevaret instituttet indtil afviklingen af allerede immatrikulerede studenter var afsluttet. Undervisningsministeriet handlede i denne sag hen over hovedet på konsistorium og rektor, og rektor Ove Nathan skrev derfor til ministeriet, at man kunne sætte spørgsmålstegn ved, om det respekterede retsregler, dvs. lovgivningen om universiteternes styrelse«. Jeg tror, man skal se Ove Nathans reaktion, som det der forventes af enhver leder, når der bliver handlet hen over hovedet på den institution, som han eller hun leder. For en så ansvarsbevidst videnskabsmand som Ove Nathan har det utvivlsomt været en lettelse, at hans institution ikke mere skulle belastes af et studium, som fungerede på universitetsfremmede præmisser. Man kan kun beklage, at Københavns Universitet netop under hans ledelse skulle betale prisen for hans forgængeres mangelfulde håndtering af studiets problemer i 1970erne.

I 1988 kom så bekendtgørelsen om afvikling af den sociologiske kandidatuddannelse, der bestemte, at der ikke blev optaget nye studerende på den eksisterende uddannelse. Året før var det internationale udvalg (Allardt-udvalget) fremkommet med forslag til en ny uddannelse i sociologi, som integrerede kultursociologi. Den nye studieordning kom til

at ligge tæt på dette forslag, og de første studerende blev optaget på studiet i 1994. Kun fire af de hidtidige lærere ved henholdsvis sociologi og kultursociologi blev erklæret kvalificerede til stillinger ved det nye institut, som nu endelig synes på vej som et stærkt forsknings- og undervisningsmiljø.

Kultursociologi

Sidste kapitel i dette bind handler om kultursociologien og er skrevet med stor veloplagthed af Ida Nicolaisen. Det er et meget spændende kapitel, alene fordi hændelsesforløbet omkring kultursociologi blev temmelig usædvanligt.

Forfatteren kan med fuld ret indlede sit kapitel med at skrive: »Som formentlig intet andet fag i dettes (Københavns Universitet) 500-årige historie har kultursociologi spejlet og kunnet spejle aktuelle kulturelle, sociale og politiske strømninger i samfundet«. Det karakteristiske for faget er helhedsorienterede, tværvideenskabelige tilgange til analysen af sociale og kulturelle fænomener og processer. Kultursociologien har rod i sociologien og er nøje forbundet med socialpsykologi og antropologi, men søger som nævnt at overskride disse traditionelle fagopdelinger.

Det var indlysende, at der efter Anden Verdenskrig i forbindelse med den hastige omformning af såvel Danmark som andre industrialiserede samfund var et stærkt behov for en samfundsforskning, som foruden økonomiske fænomener også inddrog såvel sociale som kulturelle fænomener og processer. Hertil kom den vældige moderniseringsproces i den tredje verden. Og Danmark var en efternøler med hensyn til komme på højde med den internationale udvikling af samfundsvidenskaber som politologi, sociologi og antropologi.

Professoratet i kultursociologi kom på normeringsloven for 1964/65 og blev placeret under Det filosofiske Fakultet. Etableringen af skoleembedseksamen i samfundsfag i forbindelse med indførelsen af den samfundsfaglige gren i gymnasiet gav nu Fakultetet mulighed for at få et professorat i kultursociologi, idet der til denne skoleembedseksamen var krav om kendskab til sociologi og socialpsykologi. Til at begynde med blev professoratet placeret under Institut for Samtidshistorie og Statskundskab. Betegnelsen kultursociologi skulle signalere den brede tilgang til sociologien – herunder vægten på de kulturelle forhold – og samtidig ønskede man at markere, at der var tale om en bredt favnende sociologi, der var anderledes end den positivistiske, Lundberg'ske retning, som Kaare Svalastoga tilhørte.

I 1964 tiltrådte dr. jur. Verner Goldschmidt som professor i kultursociologi og underviste i de følgende år i sociologi på det nyoprettede samfundsfag. Året efter oprettedes en magisterkonferens i kultursociologi, som primært hvilede på tre fag: sociologi, socialantropologi og socialpsykologi, suppleret med kendskab til samfundsvidenskabelig metode samt til samfundsvidenskabernes filosofi og historie. Valg af pensum var frit, men godkendelse heraf var underkastet en række krav med hensyn til omfang og sammensætning. I 1967 indførtes cand. art. eksamen. Samme år blev Institut for Kultursociologi etableret. I de første år efter oprettelsen af magisterkonferensen modtog de studerende undervisning af forskere på en række forskellige Institutioner, som fx Psykologisk Laboratorium, Handelshøjskolen og Filosofisk Institut. De studerende i kultursociologi spændte fra studenter til en bred vifte af akademikere, højskolefolk, socialrådgivere, journalister, ingeniører m.v. I 1969 fik studiet tilknyttet endnu en professor, dr. phil. Torben Monberg.

Studenteroprøret og dets politisering kom til at øve en stærk indflydelse på studiet. I slutningen af 1968 blev der afholdt et såkaldt stormøde på Det kultursociologiske Institut, hvor man vedtog at godkende »fællesmødet« som det øverste styrende organ for Instituttet og faget. Professor Verner Goldschmidt begav sig til rektors kontor på Frue Plads og opnåede rektor Mogens Fogs godkendelse heraf. Stemmeberettigede på fællesmødet var alle lærere, institutansatte og studerende ved faget kultursociologi, og fællesmødet traf alle beslutninger vedrørende faget kultursociologi. Indtil styrelsesloven trådte i kraft fire år senere, var det på fællesmøder, man bestemte undervisningens form og indhold, semestrets udbud af seminarer og forelæsninger, stillingsopslag samt ansættelser. Med indførelsen af fællesmødet som højeste myndighed var det ikke overraskende, at der hurtigt skete en indsnævring af den faglige profil, som blev domineret af enten strukturmarxister eller kapitallogikere, i lighed med hvad der også skete på Det sociologiske Institut. Og kultursociologien var naturligvis særdeles sårbar, fordi man endnu kun havde spinkle faglige traditioner.

Ret hurtigt efter oprettelsen af fællesmødet som øverste faglige organ blev det for meget for fagets to professorer og en række andre ansatte. De blev trætte af den stadige kamp for at sikre en rimelig alsidighed og forhindre politiseringen af faget. Hertil kom en voldsom vækst i antallet af studerende, som naturligvis medførte et stort arbejdspress, mange fagpolitiske slagsmål og begrænset tid til forskning. Verner Goldschmidt absenterede sig hurtigt fra studiet ved at tage orlov i tre semestre fra foråret 1969 til efteråret 1970 og søgte derpå overførsel til Insti-

tut for Organisations – og Arbejdssociologi på Handelshøjskolen, hvor han havde været docent i 1962-64.

Professor Monberg tog orlov allerede et år efter sin tiltræden i 1969 og slog sig siden ned i et hus i Skindergade, som blev stillet til rådighed for ham, og hvor han skabte »Afdeling for Stillehavsstudier«. I tiden frem til hans fratræden som professor i 1975 havde han meget lidt at gøre med faget kultursociologi. Da hans efterfølger, Curt Sørensen, som tiltrådte i 1977, valgte at fratræde efter blot et halvt år, var studiet i hovedparten af sin tilværelse indtil lukningen i 1993 uden professorer, hvad der naturligvis indebar en svækkelse af studiets faglige profil.

Det må i dag vække berettiget undren, at Verner Goldschmidt søgte og fik Mogens Fogs tilladelse til ordningen med fællesmødet, som jo indebar næsten ubegrænsede manipulationsmuligheder med såvel ansættelser som studiets faglige indhold og niveau. Et forhold som ingen af dem – i betragtning af deres faglige baggrund og livserfaring – kunne nære nogen berettiget tvivl om.

Men i begyndelsen af 1980'erne begyndte der at ske noget nyt i det kultursociologiske miljø. »De systemorienterede og socialhistoriske marxistiske analyser, som op gennem 1970'erne havde indtaget en dominerende rolle, gled stille i baggrunden, rendt over ende af nyere trends af postmodernistisk tilsnit«. Kultursociologerne fokuserede på sociale bevægelse og processer snarere end på klasseanalyse, og kulturanalyserne kom til at stå centralt. I denne periode produceredes der en række analyser inden for så forskellige områder som kultur og hverdagsliv, indvandrer- og flygtningestudier, arbejdsmarkedsforhold, kultur, teknik, samfund og kultur, køn og udvikling.

Som tidligere nævnt standsede Undervisningsministeren i 1986 optag at nye studerende på sociologistudiet og det internationale Allardt-udvalg blev nedsat med henblik på at rekonstruere den sociologiske uddannelse. I udvalgets redegørelse hedder det bl.a.: »at udvalget ikke har vurderet de eksisterende to sociologiuddannelser i Danmark, men at det ikke finder det muligt at give en faglig begrundelse for at opretholde en universitetsuddannelse i faget kultursociologi i den danske version«. I slutningen af 1987 meddelte Direktoratet for de videregående uddannelser, at uddannelsen i kultursociologi skulle afvikles i perioden frem til sommeren 1994.

Slutning

Medens statsvidenskab ikke på nogen afgørende måde blev berørt af den marxistiske bølge i forbindelse med studenteroprøret i slutningen

af 1960'erne, forholdt det sig anderledes med antropologi/etnografi, sociologi og kultursociologi. Alle tre studier var nystartede, og bl.a. andet derfor var de særlig sårbare på deres faglighed. Det første studium sank i knæ, men rejste sig ved egen kraft, uden først at skulle opleve en lukning. Derimod kunne sociologien ikke reddes uden først at blive nedlagt og derpå genopstå på grundlag af anbefalinger fra et internationalt udvalg. Lukningen af det sociologiske studium trak kultursociologien med sig, og der blev der ikke tale om nogen genopstandelse som et selvstændigt studium. Men her i begyndelsen af det 21. århundrede kan man konstatere, at de to institutter for henholdsvis Antropologi og Sociologi er inde i en sund og lovende udvikling.

Poul Chr. Matthiessen

TØNNES BEKKER-NIELSEN: *The Roads of Ancient Cyprus*. Museum Tusulanum Press, København 2004. 308 s.

En dansk disputats om antikkens historie er ikke hverdagskost. Siden Poul Nørlund forsvarede sit banebrydende værk om 'Det romerske slavesamfund under afvikling' i 1920, er det kun blevet til godt et dusin afhandlinger om græsk og romersk historie. Ingen af disse har haft Cypern som emne, og heller ikke den klassiske arkæologi i Danmark har en lang og glørværdig tradition for feltarbejde på denne centrale ø i Middelhavets historie. Den landskabsundersøgelse på Akamas-halvøen i den nordvestlige del af Cypern, som Institut for Klassisk Arkæologi ved Aarhus Universitet gennemførte i årene 1988-1993, var faktisk det første danske arkæologiske projekt på øen, og dette feltarbejde er siden kun blevet efterfulgt af udgravningen af et hellenistisk-romersk anlæg ved Aradippou i nærheden af Larnaka foretaget af arkæologer med tilknytning til Københavns Universitet.¹

Et af formålene med Akamas-projektet var en kortlægning af halvøens antikke veje, og Tønnes Bekker-Nielsen, som publicerede resultaterne af dette arbejde i 'Ancient Akamas I' (1995), har udvidet sine studier af de hellenistiske og romerske veje til at omfatte hele Cypern. Nu foreligger den første samlede oversigt over øens veje under titlen 'The Roads of Ancient Cyprus', der sammen med syv mindre artikler publiceret i internationale tidsskrifter og kongresberetninger er blevet for-

¹ J. Fejfer (ed.), *Ancient Akamas I: Settlement and Environment*, Aarhus 1995. Foreløbige rapporter af L.W. Sørensen m.fl. om udgravningen i Panayia Ematousa (Aradippou) er publiceret i *Report of the Department of Antiquities of Cyprus* 1992, 1996 og *Proceedings of the Danish Institute at Athens* 2 (1998).